

Ettevaatust, kuumalaine!

Tänavu 12. juulil andis Eesti Meteoroloogia ja Hüdroloogia Instituut (EMHI) Eesti elanikele kuumahoiatuse. See pani paljusid imestama – kas seda, juba kümmekond päeva kestvat palavust ei pandaks muidu tähele?! Inimese mälu on aga vahel väga lühike. Ka nüüd päritakse sünoptikuilt ja klimatoloogidelt, kas säärast pörgupalavust on üldse Eestis varem nähtud? Rahvast huvitab seegi, kas lõunamaine ilm jääb veel kauaks püsima? Kas praegune päike on eriti põletav? Miks on ametlikud soojanäidud erinevad “minu maja seinal oleva kraadiklaasi omadest”? Jne.

Meie meteoroloogid annavad kuumahoiatusi suhteliselt harva. Peamiselt domineerivad tormi-, äikese-, tuleohu- ja põuahoiatused. Oleme küll põhjamaa, kuid siiski jõuavad vahel meieni ka niisked õhumassid soojalt Vahemerelt või kuiv mandriline õhk Lõuna-Venemaalt. Kui Venemaa kohal jääb ulatuslik kõrgrõhuala kauaks paigale, siis toimib ta kui “ilmapolitseinik”, mis ei lase jahedust ja niiskust toovaid tsükloneid läänest siikanti tulla. Sageli toob just asend kahe rõhkkonna vahel meile lõunast kuumapahvakuid ja meie atmosfäär läheb üha palavamaks. Kui selline olukord kestab päevi, nimetatakse seda kuumalaineks.

Nii nagu muidki ilmanähtusi, hinnatakse ka palavuse astet ikka oma mätta otsast. See, mis Saadjärve ääres suvitavale eestlasele on kuumalaine, ei ole seda Sahara kõrbes Tšaadi järve kaldal. Nagu ka Ugandimaa paduvihm pole üldse võrreldav Uganda hoogsadudega.

Eesti senine absoluutne maksimumtemperatuur 35,6 kraadi on mõõdetud suhteliselt hiljuti – 11. augustil 1992. aastal Võrus. Võrdluseks on kõrvale tuua Euroopa rekord, 48 kraadi, mis mõõdetud 10. juuli 1977 Ateenas. Nii et meie rekord ei tundu kuigi väärikas olevat. Häda on aga selles, et oleme kohastunud keskmistele soojanäitajatele 15 kuni 17 kraadi suvekuudel. Rõõmustame, kui vesi järvedes ja meres soojeneb 21–23 kraadini. Kui aga õhusoe kerkib 30-kraadini, siis hakkab see paljudele tervisele, töötamine kontorites muutub piinaks (pole konditsioneer!).

Millal jõuavad tavaliselt kuumalained Eestini?

EMHI poolt 2008. aastal välja antud teatmikus “Eesti ilma riskid” on näiteid toodud 1992., 1994., 2003. ja 2006. aasta kuumalainetest, mis külastasid meid juulis või augustis. Näiteks pärineb Tallinna absoluutne soojarekord 34,3 kraadi 1994. aastast.

Miks alati ei hoiatata tuleva palavuse puhul?

Aga seetõttu, et üks-kaks kuuma päeva jõutakse ikka välja kannatada, isegi nautida. Kui aga ööpäeva maksimaalne õhutemperatuur ületab 30 kraadi viiel või enamal päeval, siis seda olukorda peetakse juba (mei kandis) eriti ohtlikuks ilmanähtuseks. Selline seis on Eestis tänavu alates 11. juulist ning õhk näikse minevamat üha palavamaks. Viimati (1961–2007) on taolisi kuumaperioode ette tulnud vaid kahel korral: Edela-Eestis 2003. aasta juuli lõpul (28.07–1.08) ning Kagu-Eestis 2006. aasta juuli keskel (7.07–13.07).

Miks on kuumalained ohtlikud?

Esiteks ei ole me kohastunud palavuses elama (kuigi väidame, et ega soe konti riku), teiseks, elame mere ääres ja sinne kuumus on väga sageli niiske (märg leil on teatavasti karmim kui kuiv).

Kuumus võib isegi tappa: meenutagem vaid 2003. aasta augustit, kui umbes kaks nädalat kestev ligi 40-kraadine leitsak surmas vähemalt 35 tuhat inimest Lääne-Euroopas! Uurimused näitasid, et hullud polnud sedavõrd kõrged päevased soojanäidud kui see, et ööd ei toonud kergendavat jahedust. Pärast toda kuumalainet said riigiametid kõvasti hurjutada – ei oldud valmis tegutsema säärestes oludes. Tööd said juurde nii arstid, tuletõrjujad kui ka energeetikud (järsult suurenes energiatarve – jahutusseadmed!).

Kas kuumalained on sagenenud?

Kliimaandmete read näitavad, et soojalaineid on tõesti rohkem hakanud meie aladele jõudma. Nagu seda ennustavad ka IPCC raportid. Kas aga iga pahvak on seotud üleilmse soojenemisega, on kahtlane. Näiteks 2003. aasta kuumalaine puhul kirjutas ajakirjas "Nature" üks Euroopa juhtivaid klimatolooge Christoph Schär: "Kas see 2003. aasta laine on juhuslik nähtus või on seotud globaalse soojenemisega? Tõenäoliselt mõlemaga."

Kas praegune päike on eriti terav?

Võib kohe vastata, et ei ole. Kui juuni keskel ulatusid ultraviolettkiirguse indeksid kuni 7,8 ühikuni (selge sinise taeva korral), siis nüüd küünivad nad vast (ikkagi kõrge) 6,5 ühikuni, mis paljalt praadides võib muidugi väga kahjulikult mõjuda. Kuumus on see, mis tekitab päikesega käsikäes põrgupalavuse mulje ning võib viia kuumarabanduseni! Veel tuletab EMHI tungivalt meelde, et meie metsades suureneb järsult tuleoht.

Maikuust liitus Eesti üle-euroopalise hoiatussüsteemiga Meteoalarm (www.meteoalarm.eu). Esmaspäevast võib Euroopa kaardil näha Eesti kohal pruunikat

värvi, mis viitab suure ilmastikuga seotud ohule. Punase värviga on kaetud suured alad Saksamaal, Poolas ja Ungaris – seal on kuumalaine eriti kõrge.

Lohutuseks Haljala kandi vanasõna: "Parem soojas surra kui külmas elada."

Ain Kallis

Eesti Meteoroloogia ja Hüdroloogia Instituudi arendusosakonna peaspetsialist